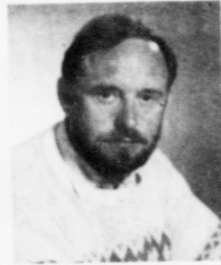

Vit hava trúðarfrælsi men ikki móðurmálsfrælsi

Kanska hevði tað givið vanliga føroyinginum málsligu sjálvs-virðingina aftur, um móðurmálsfrælsið til talu kom í gildi í Føroyum. Eg hvørki kann ella vil skilja tað skilagóða í, at niðurbrota móðurmálið fyrri at fáa fólk at tosa skrivimálið, tað er utopi skrivar Regin Eikhólm, tannlækni m.a. í "Sjónarmið"

Sjónarmið

Fyri okkum móðurmálslingar, sum eru góðir við føroyska tosimálið, kann føroyska máljakið ofta sýnast heldur bondskt og teoretiskt. Tað er sum um ein partur av teim luttakandi framsett sær fyrri at hevur mana eitt nýføroyskt tosimál, ynskimal, uppá stytst møgulega tíð, við ov litlum atlit til okkara vanliga tosimál, móðurmálið.

Ynskimalið skal helst vera samanfallandi við tað heldur stíva nýføroyska skrivimálið, meðan tað vanliga tosimálið, móðurmálið, harafturimóti tykist mest at verða brúkt til at ávísar hvussu skeivt vit tosa i mun til ynskimalið, nýføroyskt tosimál.

Tað kensuborna og hugmyndarika móðurmálið, tosimálið, sum vit læra i barnaheiminum i uppvøkstrinum verður málkjarnin hjá okkum øllum og samstundis eisini okkara málsliga sameikaevnið til doyggjandi dag, um vit vilja tað ella ikki.

Tað er tí sera hugstoytt at mæta vaksnum føroyingum, sum i ram-

asta álvara siga, at teir tora so illa at tosa «føroyskt», ti teir verða rættaðir i heilum. Tað verður sagt teimum, at tað er øføroyskt, tað nógva teir siga, sjálvt um teir halda seg tosa móðurmálið. Hvat i vanlig undirvising krevur, er i lagi, men at nógva fela tað sum eitt kall, at rætta uppá vaksið fólk i vanligari talu er ovboðið.

Vit hava trúðarfrælsi i Føroyum, men ikki móðurmálsfrælsi. Kanska hevði tað givið vanliga føroyinginum málsligu sjálvsvirðingina aftur, um móðurmálsfrælsið til talu kom i gildi i Føroyum. Sjálvandi skal eitt mál mennast og málrokt skal til, men ongin skiftir móðurmál, sum ein skiftir bjálva.

Vit eiga nógvar góðar málteknikarar i Føroyum, sum kanska áttu at lagt seg meiri eftir teim psyko- og sosiolingvistisku fyrbrigdunum i móðurmálinum, og soleiðis fyrirbyrgt at orð og hugtøk sum hava aldarlangt innivist i málsliga hugaheiminum hjá føroyingum, ikki uttan við

ari kunnu koyrast út i myrkrið, grundað máltekniskum snæverskyggni. Eg hvørki kann ella vil skilja tað skilagóða i, at niðurbrota móðurmálið fyrri at fáa fólk at tosa skrivimálið, tað er utopi. Hvat við teimum sum bara hava móðurmálið at dúva uppá? Tey verða gjørd til málsligar taparar, og koma at ganga i málsligum rasshafti alt sitt liv.

Ein gamal grikki, Aristoteles, skal hava sagt, at tað er onki til hindurs fyrri at kalla eina kúgv fyrri eitt ross, men at tað er ópraktiskt. Ein kúgv gevur nevniliga heilt aðrar assosiationir, (hugsambandi) enn eitt ross, fyrri ikki at tala um har sum kúgvir er heilag, og tær hava við nógvar av.

Tó, har sum viljin er, finnast loysnir. Altjóða orðið, professari, sum saman við túsundtals øðrum orðum av fremmandum uppruna, hevur verið gerandið i føroyskum tosimáli i mannaminni, er ongan tíð tytt til føroyskt. Nei, tað er ættleitt til føroyskt, og verður i dag roknað sum føroyskt.

Tað letur seg tó væl gera at umseta professara til føroyskt, tó ikki uttan at orðið missir i tign. Professari i søgu kann eita søgu skipari og professari i máli kann eita mál skipari o.sfr.

Við at taka orðið inn i málið slepst undan at undirbjóða tignini i orðinum – ein tignarlig loysn! I orðabókini stendur orðið eisini sum granni til profet.

Sama umhugsni fær orðið protesa ikki, sjálvt um tað er eitt nóg meiri brúkt orð. Nei, Palleba má nógðast við nakað heilt annað. Tann protesa verður til handilstenn, og betri verður tað ikki av grannin i orðabókini er handilstøð. Jú, her eru nógvir serføroyskir mogleikar: handilshár, handilsbróst, handilsbein, handilsseyga, v.m. Ikki just so tignarligar loysnir, men «røtføroyskar».

Orðið, handilstenn, hevur av rithøvundunum ofta verið brúkt at tillátursgera fólk við, og møgulega stavar orðið eisini haðani? Tað

tykir mær illa, at eitt slíkt «kabaret orð» framhaldandi verður brúkt sum skráseting á hægsta stað. Men sum tey siga, tannprotesa er øføroyskt orð, professari er føroyskt, skil tað hvør i vil!

Nevndu dømir – bert tvey av mongum – eru bert tikin við fyrri at visa á hvussu lætt Palleba málsliga kann enda i kætinum saman við handilstøðunum, ti hann ikki hevur havt nakran góðan, sum á nýføroyskum hevur kunnað fært haldgóða próvførslu fyrri tværandi hugmynd og tign i orðum sum i føroyskari tyding serliga raka hann.

At spyrja fólk hvussu tey siga, og so samanbera tað við skrivligt føroyskt, sigur nakað um fjarstøðuna millum tosimálið og skrivimálið, men ikki um føroyskt-øføroyskt. Hvat við statistisk (hagfrøðisliga) at fastleggja hvat tað er fyrri mál fólk tosa, og so geva ti meiri gætur, tá ið orðsmið fer fram?

Ofra verður fært fram, at vit hava so og so snøgg føroysk orð til tað

og tað, men tað er ikki nokk. Vit skulu hava øgrynny av orðum, synonymum ella samheitum, fyrri at fáa eitt fjølbroytt mál, annars fær brúkarin skert flog og kemur uppi móðurmálsrasshaft, grundað máltekniskum trekleika og nýgerandi sjálvsnegd.

Um vit hoyra til tey Íslandufilu ella tey meiri Europeiskt fastlands sinnaðu, átti ikki at havt so stóran tyding. Vit áttu at lært av urtagarðsmanninum. Hann taðar ikki á plantuna, men rundan um hana, so hon sjálf kann taka til sín, tað henni tørvar, tá trivist hon best. Móðurmálið er eins og ein livandi planta, sum skal livgast ikki køvast av tekniskum framburði.

Mitt ynki skal vera, at ein komandi føroysk orðabók eisini skal innihalda ein hóp av altjóða orðum, tilagda føroyskum eins og professarin er tað. Professari, profet og protesa sið um sið saman við túsundtals øðrum i móðurmálinum heimahoyrandi orðum, móðurmálinum at frama.

Regin Eikhólm

Skapanin

Fagur ljómur
— skryddur í stórlæti
sveiptur í ljósins skrud
i dolunum keldurnar leiðir

á grasgrønum fløtum
tey kúgaðu
aftur
frælsis lovsongin finna
sigursælur rómur

i havgjøggi høgaloft byggir
á vindanna veingjum ferdast —

fyllir mið hjarta
eins og veingjasud
av høgum himni.

Kvinnuroddir
á veingjum meg bera
i hæddir meg lyfta
skoðandi
himnanna sælu
blóðreyða
skapannar eyga.

Leiða meg
innar í heimin tann
ei bundin av
tíð, rúmd og stað.

Á veingjum
skapannin, kærleikin
— syndin, ormaføði
væl tyrvd
undir moldum.

Ei ein einoygdur
bóðskapur
urtir og grø
i alskyns litum
dásamligar, reinar
himneskar røddir
dærtutl
við sevjumiklar
darløkir.

Kenni farran
av kærleika,
styrki og vón
av stórleika
háberstlig, almáttug.

Jarðað varð tað
rada, materialistiska
kalkkynið
aftur
tær kærleiksfyltu
kenslurnar
vaknaðu.

Fær meg
aftur at liva.

Reika kring
i Edens fagra
aldingardi
aftur gevur
kærleikanum
nýggjan innblástur.

Av sonnum
ein ótømandi kelda.

Stóðu tit har
fyltu allan heimin
kring tykkum
geislaði
gudaborni
kærleikans morgunroðin.

Ein tikk lota
i Edens aldingardi
ógloymandi.

Røðandi morgunhanin gelur.

Komi aftur!
pegasus -93.